

Technicko-metodické zabezpečení tvorby ontologického modelu v prostředí Modelio

Závěrečná zpráva z předmětu 4IT458 Procesní řízení veřejné správy

Tým: 2
Autoři: Antonín Pražský, Veronika Kondáčová, Jiří Charvát
Semestr: Letní semestr 2016/2017

Obsah

Téma a cíle práce	2
Harmonogram	3
Popis, shrnutí a zhodnocení výstupů	4
Praktické výstupy	4
Spolupráce s týmem 4	4
Spolupráce s týmem 5	5
Spolupráce s týmem 6	6
Teoretické výstupy	7
Forma	7
Základní rozdělení metodiky	7
Hodnocení členů	8
Závěr	9
Přílohy	10

Téma a cíle práce

Tématem semestrální práce našeho týmu je technicko-metodické zabezpečení tvorby ontologického modelu v prostředí *Modelio*. *Modelio*¹ je vizuální modelovací nástroj, jehož jádro je vyvíjeno pod svobodnou licenci. Ontologický model byl původně tvořen v nástroji stejného zaměření *Visual Paradigm*², který je však dostupný pouze pod licenci proprietární.

Cílem naší práce je podpořit a umožnit hladký přechod od nástroje *Visual Paradigm* k nástroji *Modelio* se zaměřením na tvorbu ontologického modelu. Přidruženým cílem naší práce je vytvořit metodiku tvorby ontologického modelu v nástroji *Modelio* využitelnou budoucími generacemi a poskytnout technickou podporu ostatním týmům (tým 4, 5 a 6) současné generace při rozvoji předmětného modelu.

Tato závěrečná zpráva uvádí harmonogram prací, popisuje, shrnuje a hodnotí výstupy naší práce, navrhuje hodnocení členů týmu a v závěru posuzuje dosažené cíle práce.

---

¹ <https://www.modelio.org/>

² <https://www.visual-paradigm.com/>

Harmonogram

Týden	Činnost	Výstup
1	Výběr tématu	Vybrané téma (<i>Technicko-metodické zabezpečení tvorby ontologického modelu v prostředí Modelio</i>)
2	Sestavení finálního týmu	Finální sestava týmu 2 (<i>Antonín Pražský, Veronika Kondáčová, Jiří Charvát</i>)
3	Kick-off meeting semestrálního projektu	První prezentace našeho týmu - představení tématu, plán prací, výstupy
4	Studium ontologického modelu	Založené webové stránky http://4it458.winphonedu pro zveřejňování výstupů našeho týmu
5	Vytváření základní metodiky tvorby ontologického modelu v prostředí <i>Modelio</i>	Názorné návody v podobě HTML5 stránek pro tvorbu ontologického modelu v prostředí <i>Modelio</i>
6	Překreslování modelu týmu 8 předchozí generace z LS 2016 (po osobní konzultaci s týmem 6)	Překreslený modelu týmu 8 předchozí generace z prostředí <i>Visual Paradigm</i> do prostředí <i>Modelio</i> pro použití týmem 6.
7	Prezentace stavu prací, diskuse a konzultace (kontrolní den)	Druhá prezentace našeho týmu - provedené práce, problémy, které náš tým řeší, upřesnění finálních výstupů
8	Vytvoření šablony ontologického modelu v prostředí <i>Modelio</i> (po osobní konzultaci s týmem 4)	Šablona ontologického modelu v prostředí <i>Modelio</i> nevycházející z žádného konkrétního rozšíření pro použití týmem 4
9	Rozšiřování metodiky tvorby ontologického modelu v prostředí <i>Modelio</i>	Finální podoba webových stránek http://4it458.winphonedu (kompletní návody)
10	Překreslování modelu týmu 7 předchozí generace z LS 2016 (po osobní konzultaci s týmem 5)	Překreslený modelu týmu 7 předchozí generace z prostředí <i>Visual Paradigm</i> do prostředí <i>Modelio</i> pro použití týmem 5
11	Obhajoba semestrální práce	Třetí prezentace našeho týmu - praktické výstupy (projekty v <i>Modeliu</i>), teoretické výstupy (dokumenty)
12	Finalizace všech výstupů	Projekty v <i>Modeliu</i> včetně komentářů, exportované webové stránky do PDF
13	Sepsání závěrečné zprávy	Závěrečná zpráva

Popis, shrnutí a zhodnocení výstupů

Tato kapitola je rozdělena do dvou částí. První část se zabývá praktickými výstupy naší práce, kterými byla praktická spolupráce s ostatními týmy v průběhu semestru a následně vytvořené projekty v prostředí *Modelio* těmto týmům předané pro provedení jejich rozvoje. Druhá část kapitoly se zabývá vytvořenou metodikou tvorby ontologického modelu v prostředí *Modelio*.

Praktické výstupy

Spolupráce na praktické úrovni probíhala v průběhu semestru s týmem 4, 5 a 6. Výstupem z každé spolupráce je samostatný projekt v prostředí *Modelio*, ze kterého daný tým vycházel při provádění rozvoje modelu. Tyto jednotlivé projekty jsou obsahem přílohy 1 tohoto dokumentu.

Smyslem spolupráce s ostatními týmy bylo oprostít týmy rozšiřující ontologický model od nutnosti ručního překreslování zdrojového modelu z prostředí *Visual Paradigm* do prostředí *Modelio*. Ruční překreslení bylo podle požadavků týmů zajištěno naším týmem a sloužilo současně jako *proof of concept* souběžně tvořené metodiky tvorby ontologického modelu (viz kapitola Teoretické výstupy).

Spolupráce s týmem 4

Na základě diskuse s členy týmu 4 v průběhu dne samostatné práce vznikla šablona ontologického modelu v *Modeliu* nevycházející z žádného konkrétního rozšíření předchozích generací.

Vlastnosti projektu této šablony jsou následující:

- Vychází z *Ontologického modelu on-line*³, ale má rozvinutější oblast okolo třídy *Druh majetku*.
- Projekt je pro *Modelio* verze 3.6.1 (v prostředí 3.6.01) a je využitelný pro další generace (v případě vydání nové verze *Modelia* není problém provést upgrade projektu).
- Distribuován v podobě pracovního prostoru (*workspace*) - pracovní prostor je nakonfigurovaný pro tvorbu ontologického modelu (nedefinovány stereotypy, jejich defaultní zobrazování u tříd, správné zobrazení vztahů, ...).
- Model trpí chybou v aktuální verzi *Modelia* způsobující chybné zobrazení šipek u generalizačních množin (vyřešení tohoto problému leží na dalších generacích).

---

³ http://ontologie_vs.panrepa.org/

Spolupráce s týmem 5

Tým 5 vyžadoval překreslení modelu, který byl součástí výstupu týmu 7 předchozí generace (LS 2016), jehož téma bylo *Analýza potřeby ontologického zmapování oblasti podpory podnikání a související legislativy*.

Zdrojový projekt ve *Visual Paradigm* obsahoval množství problémů, nedostatků a nejasností, se kterými se bylo potřeba při překreslování vypořádat.

Překreslený model je součástí přílohy 1 tohoto dokumentu. Příloha 3 tohoto dokumentu obsahuje původní překreslovaný model ve *Visual Paradigm* jako HTML export.

Při analýze zdrojového modelu bylo zjištěno, že obsahuje lépe rozpracované oblasti s vazbami na podnikání - tím snazší rozšiřitelnost pro potřeby prezentace legislativy v podnikání.

Naopak z analýzy též vyplynula řada nedostatků - model obsahoval věcné chyby (tj. chyby v rozporu se skutečností, kterou má model reprezentovat) a obsahoval vágně (ve smyslu příliš obecně) definované klíčové entity, které v jiných výstupech (od jiných týmů) byly obsahově lépe zpracovány.

Řešení se tedy naskytla dvě:

- 1) Překreslit model s chybami plynoucí z analýzy a tým na ně upozornit,
- 2) vyhotovit model, který bude kombinací dvou výstupů.

Protože první možnost není analyticky zajímavá, neboť by zahrnovala pouhé překreslení 1:1 a předání starostí na jiný tým, bylo rozhodnuto pro druhou možnost.

Oblast modelu s vazbami na podnikání byla spojena (*merge*) s šablonou, kterou používají ostatní týmy v tomto semestru. Vzniklo tak řešení, které je do budoucna snáze integrovatelné a vzniká tak jakési jádro modelu.

Jádro modelu je zajímavý vznikající prvek, který zajistí snazší údržbu modelu do budoucna.

Proto z této spolupráce odvozuji **doporučení**, aby se stalo jádro modelu předmětem dalších diskuzí. Bylo by vhodné oddělit jádro od jednotlivých oblastí a zvolit garanta, který by jediný mohl schvalovat změny v jádře ostatním týmům.

Další týmy by pak zpracovávaly své oblasti v odděleném diagramu, kde by měly provázané odkazy na entity z jádra. V případě nutnosti změnit jádro (diagram pro oblast nesmí být v rozporu s diagramem jádra), by se obrátily na garanta jádra a ve prospěch celého modelu by se „vyargumentovalo“ nejvhodnější řešení.

Spolupráce s týmem 6

Tým 6 vyžadoval překreslení modelu, který byl součástí výstupu týmu 8 předchozí generace (LS 2016), jehož téma zní *Analýza potřeby ontologického zmapování oblasti fyzického prostředí a související legislativy*.

Zdrojový projekt ve *Visual Paradigm* byl značně rozsáhlý, bylo třeba se vypořádat s omezeními, které *Modelio* oproti *Visual Paradigm* přináší (kreslení křivek, oblouků, ...). Tyto nevyřešené problémy uvádí dokument 9 - *Nevyřešená specifika.pdf*, který je součástí přílohy 2 tohoto dokumentu

Bylo třeba překreslit celkem 12 modelů životních cyklů (stavových diagramů). Toto překreslení sloužilo také jako *proof of concept* souběžně tvořené metodiky tvorby ontologického modelu, která je součástí přílohy 2 a 3 tohoto dokumentu.

Překreslenými životními cykly ze zdrojového projektu ve *Visual Paradigm* jsou:

- Pojištěnec
- Osoba-generická
- Školák
- Právnícká osoba2
- Potomek verze 2.2
- Student2
- Manželský pár
- Zaměstnanec
- Nezaměstnaný
- Manžel/ka
- Invalida
- Dlužník

Výsledný překreslený model (obsahující diagram tříd a diagramy životních cyklů zdrojového ontologického modelu) je obsahem přílohy 1 tohoto dokumentu (včetně návodu na jeho otevření v nástroji *Modelio*). Příloha 3 tohoto dokumentu obsahuje i původní zdrojový projekt ve *Visual Paradigm* exportovaný jako HTML.

Teoretické výstupy

Hlavním teoretickým výstupem využitelným dalšími generacemi je metodika tvorby ontologického modelu v prostředí *Modelio*. Tato metodika je tvořena řadou samostatných návodů, jejichž cílem je umožnit uživateli bez předchozích zkušeností s prostředím *Modelio* využít tento modelovací nástroj pro tvorbu (rozšiřování, editaci) ontologického modelu. Tato metodika je obsahem přílohy 2 a 3 tohoto dokumentu.

Forma

Každý návod se zaměřuje pouze na jednu oblast nebo činnost v *Modeliu*. Jednotlivé kroky jsou doplněny snímky obrazovek se zvýrazněnými oblastmi zájmu, takže uživatel předmětné volby nemusí hledat.

Základním formátem dokumentů je HTML5, což umožnilo rychlou pravidelnou aktualizaci a rozšiřování návodů v průběhu semestru podle požadavků a zpětné vazby jednotlivých týmů. Pro pohodlné použití dalšími generacemi byly stránky exportovány jako PDF.

Základní rozdělení metodiky

Dokument	Obsah
Modelio obecně	
Vytvoření nového projektu	Jak vytvořit nový projekt, správa pracovního prostoru.
Sdílení pracovního prostoru	Jak sdílet pracovní prostor.
Export a import	Export a import projektu a jednotlivých částí projektu.
Publikace modelu	Publikace modelu jako rastrový obrázek (PNG, BMP, JPEG) a vektorová grafika (PDF, XPS).
Tvorba základních prvků ontologického modelu v Modeliu	
Diagram tříd (Class Diagram)	Vytvoření diagramu tříd, vztahy mezi třídami, asociační třída.
Stereotypy	Definice vlastních stereotypů, přiřazení stereotypů k elementům.
Stavový diagram (State Chart/State Machine)	Modelování životního cyklu, definování událostí a akcí.
Specifika ontologického modelu v Modeliu	
Generalizační množiny	Tvorba generalizačních množin.

Hodnocení členů

Rozdělení práce mezi členy týmu bylo rovnoměrné a vedoucí týmu se domnívá, že pracovní nasazení a dodávané výstupy všech členů byly ve srovnatelné kvalitě.

Člen	Hodnocení
Antonín Pražský	100%
Veronika Kondáčová	100%
Jiří Charvát	100%

Závěr

Cílem práce bylo podpořit a umožnit hladký přechod od nástroje *Visual Paradigm* k nástroji *Modelio* se zaměřením na tvorbu ontologického modelu. Tento cíl byl rozdělen na dva podcíle.

1. Vytvoření metodiky tvorby ontologického modelu v nástroji *Modelio* využitelnou budoucími generacemi.
2. Poskytnout technickou podporu ostatním týmům (4, 5 a 6) současné generace při rozvoji předmětného modelu.

Cíle 1 bylo dosaženo vytvořením podrobných návodů v podobě webových stránek a PDF dokumentů pokrývajících všechny prvky tvorby ontologického modelu (diagram tříd, stavový diagram, stereotypy, generalizační množiny) v nástroji *Modelio*. Kromě toho návody obsahují i rozšiřující všeobecné postupy pro práci s předmětným nástrojem (projekt, pracovní prostor, export a import, publikace modelu).

Metodika je obsažena v příloze 2 a 3 tohoto dokumentu, a v této podobě může být využita dalšími generacemi.

Ne všechna specifika tvorby ontologického modelu se podařilo v průběhu semestru vyřešit. Tyto nevyřešené problémy, které však nediskvalifikují využitelnost výstupu, uvádí dokument 9 - *Nevyřešená specifika.pdf*, který je součástí přílohy 2 tohoto dokumentu.

Cíle 2 bylo dosaženo poskytováním osobních a elektronických konzultací zástupcům týmů 4, 5 a 6 a provedením ručního překreslení jimi požadovaných modelů z prostředí *Visual Paradigm* do prostředí *Modelio*. Tato překreslení provedená naším týmem byla zástupci jmenovaných týmů přijata bez výhrad a sloužila zároveň jako *proof of concept* tvořené metodiky tvorby ontologického modelu v prostředí *Modelio*. Všechna výsledná překreslení jsou obsahem přílohy 1 tohoto dokumentu.

Přílohy

Všechny přílohy jsou k dispozici ke stažení v archivu (26,2 MB) zde:
http://4it458.winphonedu.eu/odevzdani/4IT458_Prilohy_Tym_2_LS2017.zip

Následuje popis obsahu archivu s přílohami.

1. Složka Projekty v Modeliu

Tato složka obsahuje projekty pro prostředí *Modelio* verze 3.6.1. Projekty obsahují diagram tříd a 12 životních cyklů zdrojových modelů. U některých tříd chybí textový popis (komentář). Modely trpí špatným zobrazením šipek u některých generalizačních množin.

Pro otevření projektu vybraný archiv s projektem rozbalte do libovolného umístění (archiv obsahuje adresář *workspace*). Spustěte *Modelio* a volbou "File" -> "Switch workspace..." změňte adresář pracovního prostoru na adresář *workspace* z rozbaleného archivu. Po přepnutí pracovního prostoru nyní v *Modeliu* otevřete vlevo na kartě "Workspace" projekt "Ontologický model".

Soubor Zakladni_ontologicky_model_2017_Tym_2.zip

Základní ontologický model v *Modeliu*, který nevychází z žádného konkrétního rozšíření předchozích generací. Tento model vychází z Ontologického modelu on-line. Liší se v pravé vrchní části - má rozvinutější oblast od třídy Druh majetku.

Soubor Ontologicky_model_2016_Tym_7-Prekresleni_2017_Tym_2.zip

Překreslený model týmu 7 předchozí generace z LS 2016, jehož téma bylo Analýza potřeby ontologického zmapování oblasti podpory podnikání a související legislativy.

Soubor Ontologicky_model_2016_Tym_8-Prekresleni_2017_Tym_2.zip

Překreslený model týmu 8 předchozí generace z LS 2016, jehož téma bylo Analýza potřeby ontologického zmapování oblasti fyzického prostředí a související legislativy.

2. Složka PDF - Metodika tvorby ontologického modelu v Modeliu

Obsahuje metodiku tvorby ontologického modelu v *Modeliu* v podobě jednotlivých PDF dokumentů. Obsažený Soubor 0 - Seznam a obsah PDF dokumentů.pdf obsahuje seznam jednotlivých PDF dokumentů a jejich popis.

3. Složka HTML - Metodika tvorby ontologického modelu v Modeliu

Obsahuje statické webové stránky se všemi výstupy našeho týmu. Pro zobrazení stránek v off-line podobě archiv web.zip rozbalte do libovolného umístění a otevřete soubor index.htm ve webovém prohlížeči.